չը վերջացած։ Երևում է որ հայոց ներկայացուցիչների ժամանակ աւելորդ են համարում վառարանները վառել։

—

Շնորհակալութեամբ ստացանք 1000 օրինակ Լոսկվայում տպված մի հայերէն բրոշիւրի, որի վերնագիրն է «Մի զրոյց լուսաւորական հայի հետ»։ Բրոշիւրի հեղինակն է պ. Ս. Դաղեանց։ Կուղարկենք այդ բրոշիւրը մեր բաժանորդներին «Մշակի» հետ միասին։

—

Նոյեմբերի 26-ին, երեկոյեան ժամը 8-ին ԹԻՖԼԻՍԻ հրապարակական գրադարանի դահլիճում կայացաւ հնագիտական ժողովի պատրաստական կոմիտէի նիստը։ Ներկայացուցիչներ արին կոմիտէի նախագահ Կոմարով, կոմս Ուվարով, Ա. Երիցով և Ն. Ցիլսանի։

ԸՐՏԱՐԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԳՈՐԾԵՐ

—

Փարիզից „Polit. Corresp.“ լրագրին գրում են նոյեմբերի 20-ից հետևեալը։ Ռուսական սահմանների խնդիրը այստեղ մեծ եռանդով է ուսումնասիրվում։ Աշխատում են այնպիսի միջոցներ գտնել, որոնց օգնութեամբ կարելի լինի յանձնել Ռուսաստանին մի քանի նահանգներ այնպէս, որ թիւրքիան մեծ փոփոխութիւնների չենթարկվի։ Առհասարակ այստեղի կառավարչական շրջանակները հարկաւոր են համարում պահպանել թիւրքաց կայսրութիւնը։ Այս ըսկզբունքի հետ ամենքը համաձայն են։ Ֆրանսիական կառավարութիւնը մտադիր է զորձադրել բարոյական բոլոր միջոցները, որպէս զի թիւրքիան զիջումներ անէ։ Բացի այդ մինիստրութիւնը կաշխատի հանգստացնել յոյներին և համոզել նրանց համբերող լինել։ Որովհետև սլաւեանները աջողութիւններ են ունենում Արևելքի մէջ, այստեղ վճռել են բարելաւել յոյների դրութիւնը։ Առ այժմ քաղաքական բոլոր զորձերը մեծ զգուշութեամբ են կատարվում։

Լոնդոնից „Polit. Corresp.“ լրագրին գրում են նոյեմբերի 21-ից հետևեալը։ Վերջին անգամ Անգլիայի և միւս պետութիւնների մէջ եղած յարաբերութիւնները կատարեալ համաձայնութիւն կայացրեցին բոլոր կէտերի վերաբերութեամբ։ Առ այժմ պետութիւնները գիպլոմատիական ճնշում կը գործ դնեն Բ. Դրան վրա թէ Հայաստանի և թէ թիւրքիայի եւրոպական նահանգների մէջ վերանոգութիւններ մտցնելու և յունական խնդիրը լուծելու համար։ Պատսոն մտադիր չէ ռազմական միջոցներ գործադրել և ամենից շատ աշխատում է եւրոպական համաձայնութիւնը պահպանելու համար։ Անգլիական կառավարութիւնը օգնիցներից կազմված մի մանաժողով նշանակից Անգլիայի զլխաւոր նաւատանդասների պաշտպանողական ոյժերը քննելու համար։ Փորտսմուտի և Լոնդոնի մոտակայ շրջակայքերը լաւ են զինաւորված և ամրացած, բայց ծովային միւս մեծ քաղաքների պաշտպանողական ոյժերի վրա մինչև այժմ առանձին ուշադրութիւն չէ դարձրած, այնպէս որ պատերազմի ժամանակ նրանց գրութիւնը չափազանց վտանգաւոր է։ Անգլիայի ափերի վրա այնպիսի կէտեր կան, որ թշնամու զօրքերը նաւերից հեշտութեամբ կարող են հողը իջնել։ Այս անպարտութիւնների առաջն առնելու համար կառավարութիւնը մտադիր է ամրացնել Անգլիայի ափերը և նրանց գլխաւոր կէտերը միացնել միմեանց հետ հեռագրաթելով։

Թէսալիայից նոյն լրագրին հաղորդում են նոյեմբերի 18-ից։ Մի քանի օր սրանից առաջ այստեղ զինուորական անկարգութիւններ պատահեցին, որոնք ապացուցանում են, որ թիւրք զօրքերի մէջ առաջվայ կարգապահութեան հետքն անգամ չէ մնացել։ Ալյսաեղի թիւրք թնդանոթաձիգները դիմեցին տեղական մուշիրին, պահանջելով հինգ ամիս չը ստացած ռոճիկները և արձակեցին և սպառնացին, որ հակառակ դէպքում թնդանոթները կը դարձնեն դէպի Լարիսա և կը սկսեն ռումբարկել քաղաքը։ Մուշիրի ընդունակութեան շնորհիվ այդ անկարգութիւնները մեծ չափեր չը ստացան։ Նա մեկնեց զինուորներին թիւրքիայի դժուար դրութիւնը, զոհց նրանց ազգասիրութիւնը և խոստացաւ կարելութեան չափ կատարել նրանց պահանջները։ Դրանից յետոյ նա միւս զօրքերի օգնութեամբ յարձակվեցաւ ապստամբ թնդանոթաձիգների վրա, սակայն նրանց անպայման հնազանդվել, իսկ անկարգութեան գլխաւորներին խսկոյն պատժեց։ Սարելի է հաստատ ասել, որ թիւրք զօրքերի թիւը թէսալիայի մէջ 12,000 աւելի չէ։ Թէպէտ թիւրքերը մեծ ամրոցներ են զցում իրանց պատերազմական պատրաստութիւնների մասին, բայց Յունաստանը կարող է հանգիստ լինել, որովհետև զոնեա թէսալիայի մէջ առանձին պատրաստութիւններ չեն նկատվում։

„Ռէվանշի“ ընկերութեանը հեռագրում են Ս. Պօլսից, որ սխալ է այն լուրը, իբր թէ սուլթանը յայտնեց պետութիւններին, որ Վելի-Մահմեդի մահուան պատիժը նա փոխարինել է մշտական բանտարկութեամբ։ Երբ առաջ դեսպանատունը լիշեցրեց Բ. Դրանը Վելի-Մահմեդի գործը, թիւրքաց կառավարութիւնը պատասխանեց, որ նա ժամանակ չունեցաւ այդ գործով զբաղվելու համար։ Նոյն ընկերութեան հաղորդում են, որ Գաշէն մտադիր է շուտով Անգլիա վերադառնալ։

ՖՐԱՆՍԻԱ

—

Ցայտնի է, որ Ֆրանսիական կառավարութիւնը նոյեմբերի 25-ին բաժանեց Ֆրանսիական ազգային ժողովների անդամներին „Գեղին Գիրքը“ լրագիրների մէջ տպված են մի քանի զաղուածքներ այն հեռագիրներից, որոնց Ֆրանսիական արտաքին գործերի մինիստրը ուղարկել է Ֆրանսիական դեսպանին Լոնդոնում։ Երբ անգլիական կառավարութիւնը զարմանք էր յայտնել այն առիթով, որ Ֆրանսիան յետ կը կանգնի գործին մասնակցելուց, եթէ ծովային ցոյցը կը կրցնի իր խաղաղ բնաւորութիւնը, Ֆրանսիական արտաքին գործերի մինիստրը պատասխանել էր հետևեալը։ „Այն նկատողութիւնները, պ. դեսպան, որ ձեզ արել է անգլիական արտաքին գործերի մինիստր լորդ Գրենվիլ, իմ կարծիքով, չեն կարող փոխել այն տեսակէտը, որով մենք նայում ենք գործին ներնօգորիական հարցի սկսվելու առաջին օրից։ Դուք այնքան մօտ ծանօթ էք մեր բոլոր բանակցութիւնների հետ, որ աւելորդ է մեկնել ձեր մեր դիտաւորութիւնների իսկական բնաւորութիւնը և բացի այդ մենք այնքան պարզ մեկնութիւններ ենք տուել անգլիական կառավարութեանը, որ նրան չը պէտք է զարմացներ մեր բռնած ընթացքը, որ կատարելապէս համաձայն է մեր նախկին յայտնութիւնների հետ։ Մենք երբէք առիթ չենք տուել մը-տածելու, որ դիտաւորութիւն ունենք թողտալու այժ գործածել սրելեան գործերը կարգի բերելու համար։ Ընդհակառակը մենք միշտ հեռու ենք եղել սոսիպոական միջոցներից և այս բանը շատ անգամ յայտնել ենք թէ լորդ Գրենվիլին և թէ նրա նախորդ մարդիկ Ալիսբուրիին։“

Շարունակութեան մէջ մինիստրը յիշեցնում է իր հեռագիրները, որոնք յայտնում էին, թէ յունական խնդրի պատճառով Ֆրանսիան երբէք ոյժի չի դիմի և ասում է.“ եթէ սկզբից մենք այդպէս էինք վերաբերվում յունական խնդրին, որի լուծումը մեզ առանձնապէս հետաքրքրում էր, ուրեմն ակներև է, որ մենք այլ դիտաւորութիւններ չէինք կարող ունենալ, շնորհիվ որի մեզ համար շատ հետաքրքրական չէ։ Ցոյս ունեմ, որ այս մեկնութիւնները բաւական կը լինեն պարզելու համար մեր հայեացքները Արևելքը վրդովող հարցերի վրա։ Ձեր խօսակցութիւնների ժամանակ լորդ Գրենվիլի հետ խնդրեմ չը մոռանաք յայտնել նրան, թէ մեր քաղաքականութիւնը մինչև ո՞ր աստիճան ինքն իրան հաւատարիմ է մնում։ Ինչ որ ես ասում էի իմ վերջին թելեգրագրում մեջ կատարվեցաւ. ում վրա «Մշակը» յարձակվում է, նա առաջ է գնում և, ընդհակառակն, բաւական է, որ «Մշակը» մեկին գովէ, որ խեղճը ընկնի։ Մեր լրագիրը փոքր ինչ յարձակվեց մեր յայտնի գեղասան Ադամեանցի վրա, — և նա կրկին հասարակութեան սիրելին դարձաւ, չատ ծանաչութիւններ և ընծաներ ստացաւ։ «Համլետ» ներկայացման ժամանակ։ «Մշակը» յարձակվեց մեր երեւելի մանկավարժ Յովհաննէս Ալիզանեանի վրա, — և ահա պ. Ալիզանեանը այնքան բարձրացաւ թիֆլիսեցիների աչքում, որ մինչև անգամ ընտրվեցաւ Ներսիսեան դպրոցի հոգաբարձու, այն ինչ մինչև մեր յարձակվելը նրա վրա Ալիզանեանի ընտրվելը Ներսիսեան դպրոցի հոգաբարձու նոյնքան անհնարին էր համարվում, որքան անհնարին է, որ Եջմիածնից վերադարձած ալաչկերտցիներին այն 17,000 ռ., որ հաւաքած է այդ ազգասիրների օգնին....

Երևի «Մշակի» շնորհով Մամբրէ վարդապետը չուտով եպիսկոպոս կը ձեռնադրվի, իսկ Զաքարիա Տէր-Զաքարեան, Սարգիս Դաղարեան Նաղարեանց և Վասակ Պապաճանեանց կը հրատիրվեն փիլիսոփայութեան պրոֆեսորներ Եջմիածնի ճեմարանում...

Կարծեմ արդարութիւնը կը պահանջէր, որ այն բոլոր պարտները, որոնց վրա «Մշակը» յարձակվում է, մի շնորհակալութեան ուղերձ ուղարկին «Մշակի» խմբագրութեանը, որպէս զի նրանց բարերարին։

* * *

Բայց ուրիշ կողմից մեր հակառակորդ մամուլն էլ, պէտք է անկեղծաբար խոստովանենք, մեծ ներգործութիւն ունի ժողովրդի վրա, մեծ օգուտներ է տալիս և մեծ բարերարութիւն է անում ազգին։ Օրինակ նրա քարոզած մտքը, թէ համոզմունքները տարածելու ամենալաւ միջոցը մարդիկներին ծեծելն է, նրանց ոտները ջարդելն է, նրանց գլուխը կոտրելն է։ Շնորհալի հետևողներ գտաւ հայոց հասարակութեան մէջ։ Գաւառներում լրագիրների թղթակիցներին սկսեցին ծեծել, թէն ոչ կրօնական խնդրի առիթով, այլ ուրիշ խնդիրների համար, որ այդ ազգամիջները համարձակվեցան յարուցանել իրանց թղթակցութիւնների մէջ...

* * *

Վերջապէս այնքան կեղտոտութիւններ են կատարվում մեր հասարակութեան մէջ, որ ինչպէս նորերումս ասված էր «Մշակի» վերջին առաջնորդող յոդուածներից մէնի մէջ դեռ պէտք է բացատրել մեր հասարակութեանը, թէ ինչ է բարոյականութիւն և թէ ինչ է անբարոյականութիւն։ Այդ աշխատանքը ես յանձն եմ առնում իմ հեռանալ ֆելիետոնում կատարելու։

Այո, այնքան կեղտոտութիւններ, անպիտանութիւններ և անիրաւութիւններ են կատարվում մեր չորս կողմը, որ մարդս չատ անգամ կը փոգէր զրկված լինել աչքերից ու ականջներից, որպէս զի չը տեսնի ու չը լսի, ինչ որ կատարվում է նրա չորս կողմը։ Բաղդաւոր են նրանք, որոնք կոյր են, բայց մանաւանդ խուլ են. այդ պատճառով բաղդաւոր են նրանք, որոնք պատիւ ունեն մեր մի մանկավարժ—պուբլիցիստ բժշկի պացիէնտներ լինել, որովհետև այդ մանկավարժ—պուբլիցիստ—բժիշկը մի չատ զիրքին մէջում է գտել ազատել մանկանացուներին լսողութեան ձանձրացնող և անհանելի զգայարանից։

Այն բոլոր անձանց, որոնք զգուել են կեանքի անպատանութիւնից, որոնք կուզենային զրկված լինել լսողութեան զգայարանից, որպէս զի չը տեղեկանան այն բոլոր կեղտոտութիւնների մասին, որոնք իրանց չորս կողմն են կատարվում, խորհուրդ եմ տալիս գիմել վերոյիշեալ հմուտ բժշկին։ Գնացէք նրա մօտ և ասացէք, որ դուք հիւանդ էք անենդով. և նա ձեզ խրխնջայի այնպիսի մի մեծ քանակութիւն ընդունել կը տայ, որ այնուհետև յաւիտեանս յաւիտենից խուլ կը լինէք։

Եթէ ես խուլ լինէի, ես անշուշտ աւելի բաղդաւոր կը լինէի, որովհետև տեղեակ չէի լինի այն ամենի վրա, որ կատարվում է իմ չորս կողմը, ուրեմն աւելի կը սիրէի կեանքը, աւելի կը սիրէի մարդկութիւնը, բայց մանաւանդ աւելի կը սիրէի իմ ազգս, որի խոշոր պակասութիւնների, խաստերի մասին տեղեկութիւն չէի ունենայ։

Այդ պատճառով, եթէ ռուսաց ազգը Գուշկինին արձան է կանգնեցրել, ես կարծում եմ, որ մենք, երախտագէտ հայերս, պէտք է կանգնեցնենք մի արձան այն մարդուն, որ միջոց է գտել ազատել հային լսողութեան զգայարանից։

Յը տեսութիւն, ընթերցող, մինչև միւս ֆելիետոն։

Ասիացի

«ՄՇԱԿԻ» ՀԵՌԱԳՐԻՐՆԵՐ

ՄԻԶԱԶԳԱՅԻՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵՆԻՑ

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 25 նոյեմբերի։ «Правит. Вѣстн.“ լրագիրը հաղորդում է, որ բարձրագոյն հրամայված է նոր ձևի 25 բուբլանոց թղթադրամներ հրատարակել։ Ս. Պետերբուրգի դումայի հաւատարմատար ուղարկից Ֆինանդիա երկու միլիոնի հաց առնելու համար։

Խմբագիր—հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ